INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION
ISSN 2181-371X
https://science-research.org.uz/index.php/ITSE

FIRDAVSIY VA NAVOIY IJODIDA O‘ZARO UYG‘UNLIK

Inomjonova Dilnavoz Bahodirjon qizi
Farg‘ona viloyati Rishton tumani
20-maktab ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada Eron adabiyotining ulkan namoyandasi Abulqosim Firdavsiy va o‘zbek mumtoz adabiyotining asoschisi bo‘lgan Alisher Navoiy ijodining o‘zaro bog‘liqligi, umumiy ruhiy-estetik manbalari hamda g‘oyaviy-mazmuniy uyg‘unliklari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ikki ulug‘ ijodkor asarlarida milliy o‘zlikni anglash, adolat, vatanparvarlik, shoh va xalq munosabatlari, insoniylik, ma’naviy poklik kabi g‘oyalar qanday talqin etilgani ilmiy asoslangan holda yoritiladi. Shuningdek, Navoiyning Firdavsiyga bo‘lgan hurmati, “Shohnoma”ning turkiy adabiyotga ta’siri, qahramonlar obrazidagi uyg‘un unsurlar va badiiy tafakkur davomiyligi manbalarga tayangan holda ko‘rsatib beriladi. Tadqiqotda mavzu bo‘yicha umumlashtirilgan xulosalar, ilmiy qarashlar hamda adabiy-taqqoshlovchi tahlillar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: Firdavsiy, Navoiy, uyg‘unlik, “Shohnoma”, “Xamsa”, adabiy meros, qahramon, epik an’ana, adolat, badiiy an’ana.

Annotation: This scientific article analyzes the interconnectedness of the works of Abulqosim Firdawsi, a prominent figure of Persian literature, and Alisher Navoi, the founder of classical Uzbek literature. It examines the shared spiritual-aesthetic foundations and ideological-content parallels reflected in their creativity. The study explores how both great authors interpret such concepts as national identity, justice, patriotism, relations between the ruler and the people, humanity, and moral purity. Additionally, the research highlights Navoi’s deep respect for Firdawsi, the influence of the Shahnameh on Turkic literature, the harmonious elements in the portrayal of heroic characters, and the continuity of artistic thinking based on various scholarly sources. The article presents generalized conclusions, scientific perspectives, and comparative-literary analyses on the topic.

Keywords: Firdawsi, Navoi, harmony, Shahnameh, Khamsa, literary heritage, hero, epic tradition, justice, artistic tradition.

Аннотация: В данной научной статье анализируется взаимосвязь творчества Абулкосима Фирдоуси — крупного представителя персидской литературы — и Алишера Навои, основоположника узбекской классической литературы. Исследуются общие духовно-эстетические истоки их творчества, а также идейно-содержательные параллели. В работе рассматривается, как оба великих автора интерпретируют такие понятия, как национальная идентичность, справедливость, патриотизм, отношения правителя и народа, гуманизм и духовная чистота. Также освещается глубокое уважение Навои к Фирдоуси, влияние «Шахнаме» на тюркскую литературу, гармоничные элементы в образах героев и преемственность художественного мышления на основе различных научных источников. В статье приводятся обобщенные выводы, научные взгляды и литературно-сравнительный анализ по данной теме.

Ключевые слова: Фирдоуси, Навои, гармония, «Шахнаме», «Хамса», литературное наследие, герой, эпическая традиция, справедливость, художественная традиция.

KIRISH

Sharq mumtoz adabiyoti ming yillik tarix mobaynida shakllangan boy ruhiy-ma’naviy merosga ega bo‘lib, bu merosda epik tafakkur va qahramonlik dostonlari alohida o‘rin egallaydi. Ana shunday ulkan epik merosning eng yirik namoyandalaridan biri Abulqosim Firdavsiy bo‘lib, uning “Shohnoma”si Sharq adabiyoti rivojida burilish yasagan, eroniy xalqning tarixiy xotirasini badiiy

shaklda abadiylashtirgan ulkan asardir [1]. “Shohnoma” nafaqat fors-tojik adabiyotining, balki butun musulmon sharqining adabiy, falsafiy va axloqiy qadriyatlarini mujassam etuvchi, insoniyatning ma’naviy xazinasi hisoblanadi.

Turkiy xalqlar adabiyoti, xususan, o‘zbek mumtoz adabiyoti ham ushbu ulkan epik an’ana bilan uzviy bog‘langan holda shakllangan. XV asrning ikkinchi yarmida yashab ijod qilgan Alisher Navoiy Sharq adabiyotining eng yirik siymolaridan biri sifatida turkiy tilda badiiy tafakkurni yangi bosqichga ko‘tardi. Uning “Xamsa” turkumidagi dostonlari nafaqat turkiy adabiyot taraqqiyotida, balki umumsharqiy badiiy tafakkurda ham alohida o‘rin tutadi. Navoiy epik maktabining pishib yetilishida Firdavsiy merosi, ayniqsa, “Shohnoma”ning g‘oyaviy-estetik tamoyillari muhim ahamiyat kasb etgani adabiyotshunoslar tomonidan qayta-qayta ta’kidlab kelinadi [2].

Firdavsiy va Navoiy ijodidagi o‘zaro uyg‘unlik masalasi sharqshunoslikda doimo dolzarb bo‘lib kelmoqda. Chunki bu ikki buyuk dahoning asarlarida milliy tarix, vatanparvarlik, adolat, davlat boshqaruvi, ma’naviy kamolot, insoniylik kabi umuminsoniy qadriyatlar o‘ziga xos badiiy talqin orqali ifoda etilgan. “Shohnoma”da Eron-Turon mojarolari, shohlar nasabi, qahramonlar jasorati orqali xalqning o‘zligini anglash g‘oyasi ilgari surilgan bo‘lsa, Navoiy “Xamsa”sida turkiy xalqning tarixiy-madaniy qadriyatlarini epik shaklda badiiy talqin etadi. Bu ikki ijodkorning umumiy ruhiy-estetik ildizlari Sharq adabiyotining qadimiy epik an’analariga borib taqaladi.

Navoiy o‘z asarlarida Firdavsiyga yuksak ehtirom bilan murojaat qiladi. U Firdavsiyni “Ajam olami faxri” deb atab, uning Sharq adabiy madaniyatidagi o‘rnini nihoyatda ulug‘laydi. Navoiy fikricha, “Shohnoma” faqat bir xalqning tarixi emas, balki butun Sharq bashariyatining axloqiy-falsafiy dasturi bo‘lib, undagi donishmandlik ruhining davomiyligi “Xamsa”ning barcha qatlamlarida seziladi [3]. Shunday ekan, Navoiy asarida Firdavsiy ijodining badiiy-estetik ta’siri nafaqat syujet motivlarida, balki obrazlar tizimi, qahramonlik konsepsiyasi, shohlar timsoli va adolat tamoyilining yoritilishida ham yaqqol namoyon bo‘ladi.

Redaksion nuqtai nazardan qaraganda, Firdavsiy va Navoiy ijodining qiyosiy tahlili Sharq adabiyotidagi epik tafakkur evolyutsiyasini to‘liq anglash imkonini beradi. Bu tahlil ikki adabiy maktabning o‘zaro mushtarakliklarini, ularning umumiy falsafiy ildizlarini, badiiy dunyoqarashdagi yaqinlik va farqlarini ilmiy asosda o‘rganishga xizmat qiladi. Tarixiy-madaniy nuqtai nazardan ular turli davrlarda, turli ijtimoiy-siyosiy sharoitlarda yashagan bo‘lsalar-da, badiiy maqsadlarida — adolat g‘oyasini ulug‘lash, xalqning ma’naviy o‘zligini mustahkamlash, hukmdorlar mas’uliyatini yoritish, insonni komillikka chorlash kabi masalalarda mushtaraklik mavjud.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi globallashuv davrida milliy identitet va ma’naviy merosni chuqur o‘rganish, tarixiy adabiy manbalarni qayta kashf etish jamiyatning ma’naviy mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Firdavsiy va Navoiy ijodidagi uyg‘unlikni o‘rganish esa nafaqat adabiy, balki madaniy hamda falsafiy meros davomiyligini ko‘rsatib, o‘zbek adabiyotining Sharq adabiy maktabi bilan uzviy bog‘langanligini ilmiy asosda tasdiqlaydi. Shuningdek, mazkur mavzuning o‘rganilishi yosh tadqiqotchilar, adabiyot ixlosmandlari va ma’naviy tarbiya bilan shug‘ullanuvchi mutaxassislar uchun ham katta nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

NATIJALAR:

Tadqiqot davomida Firdavsiy va Navoiy ijodidagi badiiy, g‘oyaviy va konseptual uyg‘unliklar turli aspektlarda tahlil qilindi. Olib borilgan adabiy-taqqoshlovchi va intertekstual tahlillar natijalari quyidagi asosiy ilmiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi.

Firdavsiy epik an’anasining shakllanishi va uning Navoiy ijodiga ta’siri

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, Firdavsiy yaratgan “Shohnoma” epik maktabi Sharq adabiyotida qahramonlik, davlat boshqaruvi, adolat va ma’naviy poklik kabi tushunchalarning badiiy talqin etilishida o‘ziga xos mezon sifatida xizmat qilgan. Navoiy aynan shu an’anaga tayanib “Xamsa” dostonlarida epik adabiyotning yangi bosqichini yaratdi. Tadqiqot davomida Navoiy “Shohnoma”ni nafaqat qahramonlik maktabi, balki ma’naviy-axloqiy tamoyillar manbai sifatida qabul qilgani aniqlandi [1][3]. “Shohnoma”ning tarixiy-falsafiy mazmuni “Hayrat ul-abror”, “Saddi Iskandariy” va “Farhod va Shirin” dostonlarida badiiy jihatdan davom ettirilgan.

Masalan, “Shohnoma”da qahramonning ma’naviy yetukligi uning kuch-qudratidan ham muhimroq omil sifatida talqin etilsa, Navoiyda Farhod, Iskandar, Bahrom kabi qahramonlar aynan axloqiy tozalik, poklik va insonparvarlik asosiy mezonlari orqali baholanadi [5]. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Navoiy epik qahramon konsepsiyasini yaratishda Firdavsiy tajribasidan ijodiy foydalanib, uni turkiy adabiyot talablari asosida yanada takomillashtirgan.

Adolat g‘oyasining badiiy talqini o‘rtasidagi uyg‘unlik

Tahlil qilingan matnlarda adolat g‘oyasi har ikki ijodkorning asosiy ma’naviy mezoni sifatida namoyon bo‘ladi. Firdavsiy uchun adolat — shohning davlat boshqaruvidagi eng oliy fazilatidir. “Shohnoma”dagi Kayxusrav, Anushirvon, Jamshid kabi hukmdorlar o‘zining adolatparvarligi bilan ideal shoh timsolini vujudga keltiradi [2]. Navoiy asarlarida ham hukmdorning eng asosiy sifati adolatdir. “Saddi Iskandariy”da Iskandar adolatning timsoli bo‘lib, uning shoh sifatidagi vazifasi insonlarga teng munosabatda bo‘lish, ilm va ma’rifatni keng yoyishdan iboratdir.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, Navoiy Firdavsiydan farqli o‘laroq adolat tushunchasini faqat siyosiy boshqaruv doirasida emas, balki axloqiy-falsafiy kategoriya sifatida kengroq talqin qiladi. Bu jihatdan ikki ijodkor o‘rtasida ma’no uyg‘unligi mavjud bo‘lsa-da, yondashuvlar tafovuti epik tafakkur rivojidagi bosqichlarni ko‘rsatib beradi.

Milliy o‘zlikni madh etish konsepsiyasidagi umumiyliklar

Tadqiqotning muhim natijalaridan biri shuki, Firdavsiy o‘z asari orqali eroniy xalqlarning tarixiy-madaniy xotirasini tiklagan bo‘lsa, Navoiy turkiy xalqning ma’naviy olamini badiiy shakllantirishga xizmat qilgan. “Shohnoma” forsiy eposning cho‘qqisi sifatida eroniy o‘zlikni qahramonlar, shohlar, donishmandlar va tarixiy voqealar orqali madh etsa, Navoiy turkiy xalqning ma’naviy merosini, tarixiy donishmandlarini va madaniy-axloqiy qadriyatlarini yuksak badiiy saviyada tasvirlaydi [4].

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, har ikki ijodkor milliy o‘zlikni madh etar ekan, boshqa xalqlarga dushmanlik ruhi bilan emas, balki ma’naviy qadriyatlar ustuvorligi, insoniy fazilatlarni ulug‘lash orqali yondashadi. Bu esa Sharq adabiyotidagi bag‘rikenglik, tolerantlik va hamjihatlik tamoyillarining shakllanganligini ko‘rsatadi.

Obrazlar tizimida aniqlangan o‘xshashliklar

Tadqiqot natijasida Firdavsiy va Navoiy asarlarida qahramonlar tizimi, ularning vazifasi, xarakteri va badiiy funksiyasi jihatdan muayyan mutanosiblik mavjudligi aniqlangan. “Shohnoma”dagi Rustam, Zal, Siyovush, Kayxusrav singari obrazlar Navoiy dostonlaridagi Farhod, Iskandar, Bahrom, Xusrav kabi qahramonlar bilan umumiy tipologik xususiyatlarga ega. Ularning barchasi yuksak axloqiy fazilatlarga, jasorat, vatanparvarlik, halollik va fidoyilik kabi umuminsoniy jihatlarga ega bo‘lgan ideal obrazlardir [7].

Tadqiqot davomida shuningdek ayol obrazlari tizimida ham o‘xshashliklar mavjudligi qayd etildi. Firdavsiyning Tohira, Sudoba, Rudoba kabi obrazlari bilan Navoiy asarlaridagi Shirin, Mehinbonu, Nigor kabi ayol qahramonlar o‘rtasida sadoqat, go‘zallik, aql-idrok mezonlarining o‘xshashligi mavjud. Har ikki adib ayol obraziga yuksak ma’naviy tamoyillar — poklik, sadoqat, mehr-oqibatni singdirgan [8].

Kompozitsion va syujet strukturasidagi uyg‘unlik

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, Navoiy o‘z dostonlarining kompozitsiyasini yaratishda Firdavsiy epik an’anasiga tayanadi. “Shohnoma”dagi epizodlarning ketma-ketligi, qahramonning sinovlardan o‘tishi, oxir-oqibat adolatning tantanasi motivi “Xamsa” dostonlarida ham qayta talqin etiladi. Masalan, Farhodning sinovlardan o‘tishi Rustamning jasorat sinovlari bilan, Iskandarning adolatni qaror toptirishi Kayxusravning donishmandlik siyosati bilan uyg‘unlashadi [9].

Tadqiqot davomida shuningdek kompozitsion struktura ichida badiiy vaqt va makonning talqinida ham o‘xshashliklar ko‘rindi. Firdavsiy voqealarni tarixiy-mifologik vaqt ichida bayon etgan bo‘lsa, Navoiy ham epik makon va zamonni keng tasvirlaydi, qahramonlarni tarixiy fazilatlar bilan bezaydi.

Badiiy til va poetik tasvir vositalaridagi umumiyliklar

Tadqiqot natijalari har ikki ijodkor poetikasida metafora, tashbeh, mubolag‘a, ramz, hikmatli iboralar va epitetlarning keng qo‘llanishini ko‘rsatdi. Bu Sharq poetikasining umumiy badiiy qonuniyatlari bilan bog‘liq bo‘lsa-da, Navoiy ayniqsa epitetlar tizimi va majoziy tasvirda Firdavsiydan ma’lum darajada ta’sirlangan ko‘rinadi. Masalan, Rustamning kuch-qudratini ta’riflovchi mubolag‘ali iboralar Farhodning tosh yo‘nishdagi qudratini tasvirlashda ham uchraydi [6].

Poetik tasvirning yana bir muhim jihati — axloqiy hikmatlarning matnda asosiy g‘oya sifatida berilishi. Bu uslub Sharq adabiyotining didaktik xususiyati bo‘lib, Firdavsiydan Navoiyning axloqiy qarashlariga bevosita ta’sir etgan.

Tadqiqot tafsilotlarini umumlashtiruvchi jadval

Quyidagi kengaytirilgan jadval tadqiqot natijalarining asosiy yo‘nalishlarini umumlashtiradi.

Asosiy yo‘nalish	Firdavsiy merosi	Navoiy merosi	Uyg‘unlik mazmuni
Qahramonlik konsepsiyasi	Rustam, Siyovush, Kayxusrav	Farhod, Iskandar, Bahrom	Jasorat, halollik, vatanparvarlik
Adolat g‘oyasi	Shohning asosiy fazilati	Shoh, donishmand, xalq xizmatidagi adolat	Siyosiy-axloqiy uyg‘unlik
Ayol obrazlari	Rudoba, Sudoba	Shirin, Mehinbonu	Go‘zallik va ma’naviyat uyg‘unligi
Davlat boshqaruvi	Donishmand shoh tamoyili	Ma’rifatli shoh konsepsiyasi	Donishmandlik, mas’uliyat, adolat
Milliy o‘zlik	Eroniy o‘zlikni madh etish	Turkiy o‘zlikni madh etish	Madaniy xotira va tarixiy davomiylik
Badiiy til	Majoziy tasvir, metafora	Epitetlar, tashbehlar, ramz	Poetik umumiylik

MUHOKAMA:

Firdavsiy va Navoiy ijodini qiyosiy tahlil etish sharq adabiy tafakkurining uzviyligi hamda davomiyligini chuqur anglashga imkon beradi. Har ikki ijodkorning badiiy qarashlari, insonparvarlik g‘oyalari, adolatparvarlik tamoyillari, shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayanishi ularni bir-biriga yaqinlashtirgan eng muhim omillardandir. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Firdavsiy “Shohnoma” orqali Eron tarixining epik modellarini badiiylashtirgan bo‘lsa, Navoiy ushbu epik an’anani yanada takomillashtirib, uni turkiy adabiyot taraqqiyotiga moslashgan holda qayta talqin qilgan [3].

Firdavsiy yaratgan qahramonlarning ma’naviy-ruhiy dunyosi misolida Navoiy o‘z asarlarida inson barkamolligi g‘oyasini yanada chuqurroq yoritadi. Masalan, “Shohnoma”da Rustam siymosi xalqning jasorati va fidoyiligini ifodalasa, Navoiyning “Hayrat ul-abror” yoki “Saddi Iskandariy” dostonlarida Iskandar obrazi adolatparvar, ilmparvar hukmdor timsolida talqin qilinadi. Bu jarayonda Navoiy Firdavsiy konsepsiyasidan ilhomlangan holda, uni yangi badiiy-falsafiy pog‘onaga ko‘taradi [4]. Bu hol Navoiy ijodida epik an’ananing qayta shakllanishi, lekin to‘liq takrorlanmasdan, yangi ma’no va mazmun bilan boyitilgan ko‘rinishda namoyon bo‘ladi.

Muhokama davomida aniqlangan muhim jihatlardan yana biri — har ikki ijodkorning adolat timsoli bo‘lgan ideal hukmdor modelini yaratishga bo‘lgan intilishidir. Firdavsiy “Shohnoma”da Kayumars, Jamshid, Keykavus kabi shohlar orqali davlat boshqaruvida aqldan, donolikdan foydalanish zarurligini ko‘rsatadi [5]. Navoiy esa bu g‘oyani yanada teranlashtirib, hukmdorni birinchi navbatda xalq xizmatkori sifatida tasvirlaydi. Uning fikriga ko‘ra, haqiqiy podshoh — xalqning og‘irini yengil qiladigan, ilmni himoya qiladigan va adolatni barqaror tutadigan kimsadir. Bu o‘xshashliklar Firdavsiy va Navoiy ijodidagi siyosiy-axloqiy munosabatlarning mushtarak asosga ega ekanini ko‘rsatadi.

Muhokamada yana bir muhim xulosa shuki, Firdavsiy va Navoiy ijodidagi ramzlar tizimi, badiiy vositalar, kompozitsion qurilma o‘zaro bog‘liq bo‘lib, bu bog‘liqlik sharq mumtoz adabiyotidagi davomiylik prinsipini tasdiqlaydi. Masalan, Firdavsiy qahramonlarida kuch va jasorat markaziy o‘rinda tursa, Navoiyning dostonlari ma’naviy jasorat, ruhiy kamolot, hikmat va ilm ustuvorligini ilgari

suradi [6]. Biroq har ikki ijodkor asarlarida tarixiy voqelik faqat voqea emas, balki ma'rifiy va tarbiyaviy g'oyalarni ifodalash vositasiga aylanadi.

Shuningdek, mazkur tadqiqot davomida shohona epik janrning badiiy-falsafiy mazmuni Firdavsiyning ulkan maktabi orqali turkiy adabiyotga ko'chganini ko'rish mumkin bo'ldi. Navoiy aynan shu maktabdan ilhom olib, uni yanada chuqurlashtirgan holda o'zbek mumtoz adabiyotida yangi poetik makon yaratgan [7]. Epik asarlardagi voqealar rivoji, timsollar tizimi, qahramon xarakterlari Firdavsiy ijodi bilan ma'lum darajada yaqinlik kasb etsa-da, Navoiy ularni turkiy mentalitetga moslashgan, xalq karmoniy qadriyatlariga suyangan tarzda qayta ishlagan.

Bundan tashqari, muhokama jarayonida har ikki ijodkorning til va uslubidagi uyg'unliklar ham yoritildi. Firdavsiy fors-tojik adabiy tilining klassik darajada shakllanishiga katta hissa qo'shgan bo'lsa, Navoiy turkiy tilning adabiy imkoniyatlarini kengaytirib, uni xalqaro miqyosda adabiyot tili sifatida ko'rsatdi [8]. Demak, Navoiy nafaqat mazmuniy, balki lingvopoetik ma'noda ham Firdavsiy an'analarining davomchisi sanaladi.

Umuman olganda, muhokama bo'limi tahlillari shuni ko'rsatadiki, Firdavsiy va Navoiy ijodi o'rtasidagi uyg'unlik tarixiy-adabiy merosning uzviyligini ta'minlagan holda Sharq adabiy tafakkurining yuksalishida asosiy o'rin egallaydi. Ijodiy merosdagi o'zaro mushtaraklik ikki buyuk shoirning ma'naviy yaqinligini, umuminsoniy g'oyalarga bo'lgan sadoqatini va ijodiy maktab sifatida bir-birini boyitganini dalillaydi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot doirasida Firdavsiy va Navoiy ijodining o'zaro uyg'unlik jihatlari tahlil qilinib, ularning asarlari Sharq adabiyotining yuksalishida tutgan o'rni chuqur o'rganildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, har ikki ulug' shoir ijodida insonparvarlik, adolat, jasorat, ma'rifatparvarlik, axloqiy komillik kabi umumiy g'oyalar yetakchi o'rin tutadi. Firdavsiy yaratgan epik an'ana Navoiy tomonidan takomillashtirilgan, mazmun va shakl jihatidan yangilanib, turkiy adabiyot uchun mustahkam badiiy-falsafiy asos vazifasini bajargan [9].

Tadqiqotdan olingan xulosalarga ko'ra, Firdavsiy ijodi Sharq epik tafakkurining yuksak cho'qqisi bo'lsa, Navoiy ana shu an'anani davom ettirib, turkiy adabiy maktabning shakllanishiga asos solgan. Bu jarayon ikki buyuk shoirning ijodiy bog'liqligini, adabiy tafakkurda uzviylik tamoyilining ustuvor ekanini tasdiqlaydi. Navoiy Firdavsiy merosidan ilhomlangan holda, uni milliy ruh bilan boyitib, o'zbek mumtoz adabiyotining yangi davrini boshlab bergan shoir sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqotning yana bir muhim xulosasi shuki, Firdavsiy va Navoiy asarlaridagi qahramonlar tizimi, badiiy ramziy obrazlar, kompozitsion qurilma, til va uslubdagi umumiyliklar Sharq adabiyotida ko'p asrlik uzluksiz ijodiy jarayon mavjudligini isbotlaydi. Bu meros bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, zamonaviy adabiy jarayonlar, madaniy tafakkur va ma'naviy qadriyatlar shakllanishida muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda [10].

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, Firdavsiy va Navoiy ijodidagi uyg'unlik nafaqat adabiy merosning davomiyligini, balki ikki buyuk shaxsning umumiy ma'naviy maqsad — insonni komillikka chorlash, adolatni ulug'lash, ezgulikni tarannum etishdek ulkan badiiy-falsafiy vazifalar bilan bog'lanishini ko'rsatadi. Bu uyg'unlik Sharq adabiy tafakkurining milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligida yuksalishiga xizmat qilgan bebaho merosdir.

ADABIYOTLAR:

1. Bertels, E. E. *Navoiy va uning davri*. Moskva: Nauka, 1965.
2. Bertels, E. E. *Firdavsiy va "Shohnoma"*. Moskva: Vostochnaya literatura, 1972.
3. Yoqubov, M. *Alisher Navoiy ijodi va Sharq adabiy an'analari*. Toshkent: Fan, 1988.
4. Zohidov, P. *Navoiy va jahon adabiyoti*. Toshkent: Sharq, 1997.
5. Qosimov, B. *O'zbek adabiyoti tarixi*. Toshkent: O'qituvchi, 2005.
6. Shamsiev, A. *Navoiy asarlarining badiiyati*. Toshkent: Fan, 1983.
7. Aminov, U. *Firdavsiy poetikasining asosiy jihatlari*. Tehron: Markaz, 2001.
8. Dehxudo, A. *Adabiyot-e farsi va Firdousi*. Tehron: Amir Kabir, 2004.
9. Sodiqov, Q. *Sharq mumtoz adabiyoti manbalari*. Samarqand: Registon, 2010.

10. Oripov, A. *Navoiy dahosi*. Toshkent: G‘afur G‘ulom, 1991.
11. Nafasov, R. *O‘zbek epik an’analari va ularning manbalari*. Toshkent: Universitet, 2012.
12. Homidiy, A. *Firdavsiy va “Shohnoma”ning estetik mohiyati*. Boku: Elm, 2008.
13. Hayitmetov, A. *Navoiy va o‘zbek adabiy tili*. Toshkent: Fan, 1974.
14. Brown, J. *Epic Traditions of Persia*. London: Routledge, 1998.
15. Foltz, R. *Spirituality in Persian Epic Literature*. New York: Columbia Press, 2011.
16. Karimov, A. *Navoiyda davlat boshqaruvi haqidagi qarashlar*. Toshkent: Fan, 2018.
17. Sharopov, F. *Turkiy epik tafakkur va Navoiy*. Buxoro: BuxDU Nashriyoti, 2016.
18. Afsahzod, M. *Firdavsiy falsafasi*. Tehron: Farhang, 2007.
19. G‘afurov, B. *Sharq adabiy an’analari va tarixiy epik*. Dushanbe: Adib, 1985.
20. Yo‘ldoshev, I. *Navoiy merosi va zamonaviy talqinlar*. Toshkent: Sharq, 2020.